

FACUNDUS^{*}

EPISCOPUS HERMIANENSIS.

NOTITIA (ex Gallandio).

I. Facundus Hermianensis episcopus, in Africa provincia Byzacena claruit post consulatum Basilii anno 10, id est anno Christi 551, regnante Justiniano imperatore, ut perhibent Victor Tunonensis (a) et Isidorus Hispalensis (b); cujus tamen editio in Bibliotheca ecclesiastica Fabricii perperam fert post consulatum Basilii anno quarto (c), cum reliquæ, atque inter cæteras Breuliana, constanter anno decimo exhibeant (d): neque aliter sane legendum, si attendatur in primis Isidorus Victorem Tunonensem assectari consuevisse. Porro ejusdem Facundi meminit quoque Cassiodorus, sic inquit (e): « Facundus venerabilis episcopus, hæreticorum penetrabili securitate destructor, nuper ad Justinianum principem scribens, de duabus naturis Domini Christi duos libellos acute nimis luculenterque tractavit. » Ubi Senator accipiendus videtur ex virorum eruditiorum sententia, de duobus prioribus capitibus lib. I ex duodecim quos ad Justinianum direxit; non autem de duobus libellis qui jam diu interciderint, ut putarunt illustris Maffius (f) et Fabricius (g). Constantinopoli agens hic Hermianensis episcopus ad res Ecclesiæ Africae procurandas, pro defensione scilicet trium Capitulorum concilii Chalcedonensis, Commentarium conscripsit duodecim libris partitum: quo nondum finito ac pertractato, ait (h), adductus est Constantinopolim Romanus pontifex Vigilius. Hinc patet quo tempore suos libros scripserit Facundus. Nam, ut rite observat Sirmondus (i) ex Appendice ad Marcellinum Comitem, cujus auctor est perantiquus, erudimur (j) *Papam Vigilium ingressum esse Constantinopolim viii cal. Febr. post consulatum Basilii vi, id est anno Christi*

A anno 547, Justinianus imperator ab auctore sibi oblatum acceperit. Quod quidem adnotasse libuit, ut cum magno Baronio asseramus (n), eos libros in communionem catholicam fuisse a Facundo conscriptos, quo tempore nimirum ipsemet Vigilius papa defensionem eorumdem Capitulorum primitus suscepisse comperitur.

II. Multa sane præclara atque orthodoxa antistite digna eo in opere occurrunt, quorum nonnulla Petro de Marca V. C. exscribere placuit (o): « Nihil illustrius, inquit, afferre possum eximio Facundi Hermianensis loco, qui summam quoque Romanorum pontificum auctoritatem commendat. Agit de Vigilio papa, quem impugnatores trium Capitulorum se consuluisse dicebant: *Ille*, inquit Facundus (p), *non in destructionem paternæ sententiæ* (id est papæ Leonis et synodi Chalcedonensis), *sed potius in defensionem atque ultionem, primam accipit et maximam potestatem; nec aliquid contra veritatem, sed pro veritate, plus cæteris suis consacerdotibus potest. Paulus enim dicit apostolus: Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate* (II Cor. xiii, 8). » Alibi vero idem vir illustrissimus de eodem Facundo (q): « Multis verbis, ait, principum audaciam exagitat, qui canonicas quæstiones ad suum iudicium revocare tentant, eosque ad exemplum Marciani principis provocat, de quo hæc sunt ejus verba (r): *Sciens igitur ille modestissimus princeps, Oziæ regi non impune cessisse, quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis sacerdoti: multo magis impune sibi cedere non posse cognovit, vel quæ jam de fide Christiana fuerant constituta discurrere, quod nullatenus licet; vel novos constituere canones, quod non nisi multis et in unum congregatis primi ordinis sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans et suo contentus officio, ecclesiasticorum canonum exsecutor esse voluit, non conditor, non exactor. Hic est certus limes quem regis auctoritati in his negotiis*

(a) Vict. Tunon. in Chron. pag. 10, apud Scalig. Thes. temp. edit. Amst. 1658.

(b) Isid. Hisp. de Script. eccl. cap. 19.

(c) Fabric. Bibl. eccl., pag. 54.

(d) Isid. Hisp. Opp. edit. du Breul, Paris. 1611, p. 528.

(e) Cassiod. Expos. in psalm. cxxxviii, sub lin.

(f) Maff. Opusc. eccles. ad calc. Hist. theol. de Grat., pag. 201.

(g) Fabric. Bibl. mæd. Latinit. tom. II, pag. 453, edit. Hamb.

(h) Facund. præfat. infra col. 527.

* In Facundo et Ferrando, typhothetarum lapsu, cæterum innoxio, aliquantulum a chronologico ordine aberratum est. Edit.

(i) Sirmond. ad Facund. l. c. not. b.

(j) Marcell. Chron. ad ann. 547.

(k) Procop. lib. III de Bell. Goth., cap. 16.

(l) Theoph. Chronog. ad ann. 21 Justinian.

(m) Pagi. ad ann. 547, § 4.

(n) Baron. ad ann. 547, § 32.

(o) Marca de Concord. sacerdot. et imp. lib. III, cap. 15, § 10, pag. 324, edit. Paris. 1704.

(p) Facund. lib. II, cap. 6, infra.

(q) Marca, l. c., lib. II, cap. 10, § 14, pag. 147.

(r) Facund. lib. XII, cap. 3, sub init.

præfigere oportet, ne inconsulto trahamur ad eam A adulacionem, qua principibus suis totius discipline ecclesiasticæ summam Græci deferebant. » Huc usque vir doctissimus. Alia porro his consona ex eodem Facundo jamdiu retulerat magnus Baronius (a).

III. Utinam vero in eadem sententia præsul hic Herimianensis ad finem usque vitæ perstitisset. In exsilio namque constitutus ob pertinacem trium Capitulorum defensionem, inter schismaticos militare cœpit; ubi et librum scripsit contra Mocianum vel Mutianum scholasticum, qui Africanos antistites jure optimo redarguerat, propterea quod trium Capitulorum causa se a Vigilio papa et ab Ecclesia post illius *Judicatum* segregarant. Quin etiam ex epistola ipsius Facundi edita primum a Dacherio (b), quæ inscribitur *Epistola fidei catholicæ in defensione trium Capitulorum*, ille in schismate occubuisse videtur. Qua de re Natalem Alexandrum videas (c). Hæc vero pluribus prosecuti sunt Annalium ecclesiasticorum parens (d) et cl. Norisius (e). His autem hactenus enarratis at-
textere libet quæ scribit Petrus de Marca, de Vigiliæ decreto pro confirmatione v synodi edisserens (f): « Ne quis, inquit, ambitiosum hoc Vigiliæ decretum existimaret, ipse rationes quæ se ad hanc sententiam impulerint, has assignat. Nempe quod offensiones et scandala quæ generis humani hostis per disputationem de tribus Capitulis invexerat, jam sedata essent, paxque reddita esset Ecclesiæ post illorum damnationem, et veritas affulsisset in his ambiguis controversiis. Unde, subdit, colligere licet Illyricianarum et Africanarum provinciarum episcopos prioris sententiæ penituisse, et communicatis cum Vigilio consiliis Orientalium communionem amplexos. » Hæc ille. Quamvis non defuerint nonnulli eruditi viri, quos inter Garnerius (g), qui de integritate decretalis epistolæ Vigiliæ, quam abs se primum editam illustrat in sua dissertatione idem cl. archiepiscopus Parisiensis, dubitarunt. Utcunque vero sit, an postea Facundus, deposita priore sententia, in se tandem reversus, saltem sub vitæ finem respuerit, ac ejurato iniquo schismate sese catholicæ adjunxerit communioni, ejus causam ex integro dijudicandam Dei arbitrio dimittimus.

IV. Verum ut summa de tribus Capitulis lectoribus in promptu sit quo de his iudicium firmum ratumque D ferre queant, illud certam atque exploratum cum viro maximo existimamus (h). « Quod etsi demum post abortas plurimas controversias immensaque parta dissidia, catholica Ecclesia sententiam Justiniani imperatoris contra tria Capitula sit secuta, tamen ipso exordio propositæ quæstionis, imo assertæ ab imperatore sententiæ, contra eadem tria Capitula com-

plures orthodoxi, imo et ipse Vigilius Romanus pontifex, quasi vindices Chalcedonensis concilii, in cujus præjudicium ea viderentur ab imperatore sancita, insurrexere. Cum autem perspicue pleneque cognitum fuit, nequidquam derogatum sacrosancto concilio Chalcedonensi per damnationem trium Capitulorum; ipsa imprimis apostolica sedes eam imperatoris edicto primum promulgatam et postea per quintam synodum confirmatam assertionem probavit atque retinuit; itumque est a catholicis omnibus in eandem sententiam cum quinta synodo et cum ipsis Romanis pontificibus aliisque apostolicæ sedi communicantibus. Qui vero postea ab his dissensere, ut schismatici habiti sunt atque rejecti: cum tamen interea ante novissimum apostolicæ sedis assensum non esset piaculum pro tribus pugnare Capitulis; cum præsertim in ea assertione habuerint aliquando quem sequerentur, ipsum Vigilius Romanus pontifex. » Hactenus Annalium ecclesiasticorum conditor: qui et alibi (i) quænam fuerint tria ista Capitula edocens, novam simul falsamque ejusdem eruditi viri de eisdem opinionem confutat.

V. At vero haud nobis committendum, ut Sirmo-
dum V. C. hac de re, atque imprimis de auctore nostro verba facientem prætereamus. Sic igitur ille (j): « In trium Capitulorum causa quam Facundus defendit, si verum loqui placet, honestius fuerat cum Vigilio cadere quam vincere cum Justiniano. Quod si Vigilius perpetuo ducem sequi maluisset, quam Vigilium, postquam Justiniano cedendum censuit, cum Afris suis reprehendere; nemo illum de suscepta Capitulorum defensione ad quam Vigilius ipse ultro postea rediit, jure accusandum judicaret. Sed Facundum collegasque, ut Vigilio repugnarent, fefellit error quo tenebantur quemque Victoris et Isidori de Facundo testimonia declarant; quod scilicet persuasum haberent non posse absque injuria fidei synodique Chalcedonensis eversione Capitula condemnari: proinde damnari non patiebantur. At contra Vigilius liberam esse controversiam intelligens, et quæ utram in partem vergeret, ad fidei doctrinam nihil attineret (quod ipsum post Vigiliæ tempora Gregorius Magnus, Pelagius et alii sepe testati sunt), ea interdum libertate usus est quam causa concedebat: semper atque ad defendenda, ut par erat, et probanda Capitula propensior. Nam et principio, cum mali labes orta est Constantinopoli, eorum damnationi vehementius obstitit; et quanquam Judicatum postea in eorum condemnationem protulit, ut schismatici occurreret publicamque concordiam sententiæ suæ jactura redimeret: tamen ubi aliter evenisse quam sperabat, atque hac ejus moderatione turbari Capi-

(a) Baron. ad ann. 547, §§ 34, 35, 41 et seqq.

(b) Dacher. Spicileg. tom. III, pag. 307 seqq. nov. edit.

(c) Nat. Alex. Hist. eccl. sæc. vi, cap. 4, art. 7, § 2.

(d) Baron. ad ann. 547, §§ 36 et seqq.

(e) Noris. Dissert. hist. de synod. v, cap. 4, Opp. tom. I, pagg. 504 et seqq.

(f) Marca Dissert. de Epist. Vigiliæ, § 17, in Concil. tom. VI, pag. 254, edit. Ven. Labb. I.

(g) Garner. Dissert. ad Liberat. Breviar. cap. 5, § 4, pag. 229, edit. Paris. 1675.

(h) Baron. ad ann. 546, § 38.

(i) Id., ad ann. 547, §§ 28-30.

(j) Sirmond. præfat. ad Facund.

torum defensores, abuti adversarios animadvertit; A
 tom suppresso Judicato ad pristinam defensionem
 mox rediit in eaque constitit. Cumque id agi sentiret,
 ut per vim extorqueretur ab invitis condemnatio,
 suspectam habens synodum Græcorum interesse no-
 lui; et suam de Capitulis non damnandis sententiam
 edito constituto graviter exposuit; synodo denique,
 cum Capitula damnasset, ne provincias quæ plurimæ
 reclamabant, iterum offenderet, assensum negavit.
 Ex quibus apparet nullam in hac Vigiliæ consiliorum
 varietate inconstantiam fuisse, quod visum est non-
 nullis; sed statim potius firmamque in tuenda Eccle-
 siæ, quam regebat, pace concordiaque constantiam.
 Cujus ipsius pacis studio Vigiliæ successores, cum
 paucos jam contra niti viderent ut una omnium in
 Ecclesia mens et vox esset, assenserunt et ipsi tandem,
 et synodo incertæ ad id tempus auctoritatis, B
 concilii generalis vim nomenque confirmatione sua
 præbuerunt. » Huc usque vir doctissimus.

VI. Porro quodnam sit hujusmodi Facundi operis
 pretium, modo laudatus Sirmondus statuit (a) « ex at-
 tenta ejus lectione agnoscere quemque virum erudi-
 tum habere hunc auctorem affatim unde possit
 rerum quas tractat utilitate, copia, varietate, ani-
 mum studiumque suum non immerito retinere. »
 Nonnulla tamen duriuscula in hisce libris interdum
 occurrunt, quæ intentum lectorem requirunt. Cujus-
 modi est locus ille insignis de sacra Eucharistia, ubi
 ait (b) : *Sacramentum corporis et sanguinis Christi,*
quod est in pane et poculo consecrato, corpus ejus et
sanguinem dicimus : non quod proprie corpus ejus sit
panis, et poculum sanguis; sed quod in se mysterium
corporis ejus sanguinisque contineat, etc. Quæ quidem
 Facundi verba licet solide satis exposuerit Sirmon-
 dus, ea tamen avide arripuerunt heterodoxi homi-
 nes, eosque inter Caveus (c), ut alios prætereamus,
 quibus sibi aliisque suaderent suæ demum causæ pa-
 tronum exstitisse olim Hermianensem illum episco-
 pum, qui, si diis placet, panis ac vini substantiam
 in Christi corpus et sanguinem transmutari, dum sa-
 crum altaris mysterium peragitur, haud crediderit.
 Ad hos segregum vanissimos plausus exsufflandos sa-
 tis habuit Dacherius ex ejusdem Facundi *Epistola fidei*
catholicæ in defensione trium Capitalorum, quam
 primus edidit, evincere (d) nullam esse in Ecclesia
 ipsius auctoritatem, cum a catholica communione
 desciverit atque in schismate ad obitum usque per-
 manserit : quo propterea duce inaniter gloriantur
 hæretici. Verum hoc est demum nodum ense expedi-
 dire, non solvere. At illum solvit, et manu quidem
 docta, Natalis Alexander, cujus expositionis seriem

nimis prolixam non est hujus loci referre; ad quem
 proinde lectores remittimus (e). Benignum item
 interpretem flagitat allus Facundi locus, in quo
 comma 8 capituli v Epistole I S. Joannis commenta-
 tur (f). Quem quidem locum paucis perstringit eru-
 ditus Millius (g) : pluribus vero edisserit doctus Ber-
 nardus de Rubeis (h). Ad hæc quisquis hujusce au-
 ctoris libros duodecim (mitto enim reliqua duo ejus
 opuscula quæ libros illos excipiunt) attente perlege-
 rit, nonnulla forte comperiet alicubi, quæ sibi mo-
 ram inferant, quæque seriam postulent animadver-
 sionem. Verum cuicumque id interdum contingat
 meminerit ille, lapsos enimvero aliquando vel opti-
 mos vetustos scriptores, atque in quibusdam cespitasse :
 quæ tamen, ut equidem censeo, satis fuerit
 B ipsis condonare, quam vitio vertere. Sic enim sum,
 ut

...Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
 Aut humana parum cavit natura (i).

VII. Jam superest ut de cura nostra in hac Fa-
 cundi editione paranda, paucis ex more agamus. Et
 primum quidem Sirmondi *ἔκδοσις* secuti sumus, quæ
 inter ejus opera varia e typographia regia Parisiis
 prodit anno 1696, studio cl. Baunii expolita. Ve-
 neta enim quæ illam insecuta est anno 1729, mendis
 haud paucis scatentem novimus. Cæterum ex hac
 posteriori editione notis Sirmondianis variantes sub-
 jecimus, quas diligenti collatione instituta cum præ-
 stanti ms. codice amplissimi capituli Veronensis eruit
 C Joseph Blanchinus V. C., quibus quidem lectionibus
 Facundi textus illustratur, emendatur, suppletur.
 Codicis dignitatem ob oculos exhibet illustris Scipio
 Maffei (j). Præterea laudati codicis Veronensis no-
 tis nonnullas animadversiones subdidimus, quas ex
 varia operum ab eruditissimis viris editorum lectione no-
 bis comparavimus; quibus unam et alteram quæ nos
 præterierant, hic addere placet. Primo itaque jam
 diu observat Baunius (k) quæ leguntur apud Fa-
 cundum, lib. II cap. 6 (infra col. 578), ab his verbis,
rursus agnosce, Auguste, usque ad postrema hæc, *qui*
veritati audeant resultare, ea non esse, uti videri
 possent, ipsius Facundi, Justinianum Aug. verbis
 suis alloquentis, sed desumpta ex sancti Leonis epi-
 stola ad Leonem Aug. (l). Atque hinc porro corri-
 gendum est, quod in illo segmento legitur apud Fa-
 cundum, *quia prius legitimus*, etc.; nam haud dubie
 restitui debet, *quia post legitimus*, etc., sicut in Leo-
 nis epistola legitur, et loci sententia prorsus exigit.
 Hauc autem emendationem ex memorato codice
 Veronensi eo loci Blanchini studio adnotatam habeo

(a) Sirmond. præfat. ad Facund., sub init.

(b) Facund. lib. IX, cap. 5, post med.

(c) Cav. Hist. litter. tom. I, pag. 520.

(d) Dacher. Spicileg. tom. III, pag. 307, not. a, nov. edit.

(e) Natal. Alex. Hist. eccl., xcc. vi, cap. 4, art. 7, § 2.

(f) Facund. lib. I, cap. 3, infra col. 535.

(g) Mill. Prolegom. ad N. T. Gr., num. 1006.

(h) B. de Rub. Dissert. de trib. in col. Testib. capp. 7 et 10, num. 2.

(i) Horat. de Art. poet. vers. 351-355.

(j) Maff. Opusc. eccl. ad calc. Histor. theol. de Grat., pag. 88.

(k) Baun. præfat. ad tom. II Opp. Sirmond., § 4.

(l) Leon. epist. 133, tom. I edit. 2 Quesn., pag. 344.

mus. Eam vero primus agnovit Quesnellus (a), ac deinceps Ballerini fratres (b). Deinde ad ejsdem Facundi lib. iii, cap. 3, monet Montfauconius (c) locum ab auctore prolatum ex Joanne Chrysostomo (infra col. 593), exstare in homil. 83 *al.* 84 in Mat-

theum (d). Denique ad lib. iv, cap. 2 (infra col. 620), ubi mentio Martyrii *Marcipolitani*, advertit Wesselingius (e) legendum *Marcianopolitani*. At *Ἰλας σπουδαίος*.

(a) Quesn. Not. ad epist. Leon., tom. II edit. cit., pag. 507.

(b) Baller. Opp. Leon. tom. I, pag. 1315.

(c) Montf. præfat. ad tom. VII Chrysost., § 3.

(d) Chrysost. Opp. tom. VII, pag. 791.

(e) Wessel. Vet. Roman. Itiner., pag. 229.

FACUNDI, HERMIANENSIS^a EPISCOPI, PRO DEFENSIONE TRIUM CAPITULORUM CONCILII CHALCEDONENSIS LIBRI XII AD JUSTINIANUM IMPERATOREM.

PRÆFATIO.

Cum in præjudicium sancti concilii Chalcedonensis impugnatores ejus Acephali per quosdam subriperent, ut epistola Ibræ Edesseni episcopi, quam ad se delatam memorata synodus catholicam judicavit; sed et Theodorus Mopsuestenus¹, ejusque doctrina, quæ in eadem epistola Ibræ laudata est; nec non et quædam Theodoretii Cyri episcopi scripta, qui in prædicto Chalcedonensi concilio epistolam dogmaticam papæ Leonis asseruit, sub anathemate damnarentur: hoc opus suadentibus fratribus ad imperatorem Constantinopoli scripsi. Quo necdum finito ac pertractato, adductus est Romanus episcopus^b: in cujus examine cum gestis super hac causa disceptarem, mediante conflictu interrumpi acta præcepit; et ab universis episcopis qui aderamus expellit, ut scripto quisque responderet quod ei de his capitalis C videretur. Cum ergo per magistram officiorum sub

B gravi necessitate respondere constringerer, vis mihi septem dierum induciæ datæ sunt, in quibus erant etiam duo festi. Unde, ut omnia dicerem, quæ nãgis necessaria judicabam, ex his libris aliquanta decerpsi: quia non occurrebam omnia nova dicere, siquidem tria millia versuum excedit illa responsio. Sane quoniam, sicut dixi, necdum a me pertractati fuerant iidem libri, quædam testimonia pro mendositate codicum ex quibus ea posueramus, vel pro incuria translatorum, aliter continebant, quæ sic etiam in illam responsonem transcripta sunt. Idcirco igitur præloqui ac præmonere curavi, ut neminem qui memorata responsonem perfecta hos contigerit libros offendat ista diversitas; sed illic ignoscat festinanti, et huic potius credat. Nam et aliqua ibi cum perturbatione prolata moderatius hic ordinatiusque tractata sunt.

^a In Africæ provincia Byzacena: cujus civitatis ante Facundum episcopi leguntur Maximianus in collatione 1 Carthaginensi, numero 187, et Donatus in elencho ms. episcoporum, qui Carthaginem ex præcepto regis Hunerici, anno ejus regni sexto, pro redenda ratione fidei venerunt. Post Facundum vero, Benadus in concilio Byzaceno, cujus exstat epistola in synodo Romana Martini I, secretario 2. Epistole autem inter cæteros subscribit *Benadus gratia Dei episcopus sanctæ Ecclesiæ Hermitanensis*.

^b Vigilius. Anastasium bibliothecarium merito re-

jiit Baronius, qui Vigilium Constantinopolim pervenisse scripserit in vigilia Natalis Domini anno exeunte 546. Hoc enim fieri non potuisse liquido probat; sed quando pervenerit, non docet. Docet autem Appendix a nobis edita Marcellini Comititis, papam Vigilium ingressum esse Constantinopolim Basilii anno 6, id est Christi 547. Jam tum ergo Facundus in hujus operis descriptione versabatur, post centum ferme annos, in lib. ii, cap. 1, narrat, a synodo Chalcedonensi.

¹ Ex vet. cod. capituli Veron. Sic et in seqq. notis accipiendum.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Quod Justinianus, in confessione fidei suæ, unum de Trinitate crucifixum, beatam Mariam vere et pro-

D prie matrem Dei, et Christi duas esse naturas recte professus sit.

Confessionem^a tuæ fidei, clementissime impera-

^a Eam innuit quam Justinianus Constantinopoli edidit, diversaque in provincias misit tertio suo

consulatu, anno Christi 535. Quæ et Græce Latineque exstat Cod. de Summa Trinitate lib. vi, et tria